

Nr 186.

Av herr **Lindhagen**, i anledning av *Kungl. Maj:ts proposition angående de icke rättsbildade domsagobiträdernas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor.*

Uti propositionen nr 52 ha behandlats de icke rättsbildade domsagobiträdernas avlöningsförhållanden och anställningsvillkor. Så vitt jag hunnit finna, är propositionen till sitt innehåll i allt väsentligt överensstämmande med den framställning, som regeringen år 1926 framlade för riksdagen i ämnet. Någon hänsyn till då gjorda erinringar är knappast tagen. Särskilt olyckligt synes mig vara, att alla äldre biträden, som under ett liv uppfyllt i själva verket en statstjänst, lämnas till spillo, i den mån de under den närmaste tiden nödgas avgå av ålder, sjukdom eller annan oförvållad omständighet.

Då jag för länge sedan upprepade gånger väckte denna fråga i riksdagen, avstyrktes alla åtgärder år efter år av statsutskottet. Den som då förde statsutskottets talan var Carl Gustaf Ekman, som icke kunde nog betona det olämpliga i att över huvud taget befatta sig med denna sak. Det gläder mig nu, att sedan Kungl. Maj:t varit nog företänksam att utse honom till ordförande i en utredningskommitté i ämnet, har bladet vänt sig i någon mån. Man måste tillika ge nuvarande statsministern det erkännandet, att såsom den vane statsutskottsledamot han är, har han lyckats framlägga ett förslag, som icke kostar staten det allra minsta. Kostnaderna läggas enkelt och flärdfritt på domhavandena och även på skrivbiträdena själva utan någon särskild utredning, vilken man för ändamålets vinnande synes icke befattat sig med. Vi äro vana här i landet att söka undgå det egna ansvaret genom att bekvämt lägga bördan på andra. I den mån detta blir omöjligt, underlåta vi ofta utan vidare att giva dem, som vederbör, vad dem rätteligen tillkommer.

Vilket ändamål avse domhavandenas sportler att tillgodose? Till en avsevärd del utgöra de tillskott till deras avlöning, vilket kommittén synes ej tillräckligt uppmärksammat. I övrigt skola med dem, enligt gammal kustom, avlönas renskrivare. I den gamla goda tiden skulle dessa renskrivare betalas för att de skrevo rent. Sedan har staten lassat på domsagorna liksom på stadsdomstolarna den ena lagtillämpningen efter den andra. Detta har gjort, att det icke räckt med de gamla renskrivarna utan man måste ha ett tränat kansli till hjälp både för domhavanden och allmänheten. För

det ändamålet och mest kanske i anledning av penningvärdets fall ha sportlerna en gång ökats, men det räcker ändå icke för att skapa själva kansliet.

Detta har också riksdagen erkänt, då den sagt, att man icke vidare kan begära, att domhavandena med sina sportler skola tillhandahålla allmänheten ett fast kansli av juridiskt bildade biträden. Förut voro dessa också privat anställda, ja, de måste till och med betala härads hövdingen för att de fingo utbilda sig hos honom. Det var en tid regeln på många ställen. Men nu har staten sagt ifrån, att detta enskilda anställningsförfarande skall upphöra för de juridiskt bildade, och detta utan väntan på den sedan hundra år tillbaka ifrågasatta rättegångsreformen. Således, där har det gått för sig att avlyfta detta obehöriga enskilda anställande och i stället göra dessa juridiskt bildade biträden till statsanställda. Men då fick staten också betala fiolerna, därför att detta icke ingick i sportlernas uppgift och därför att de icke räckte till för ändamålet.

Nu gäller det de minsta i kansliet. Det har alltid förhållit sig så med alla skrivbiträden i verken, att de varit i enskild tjänst, men så småningom har man för det ena verket efter det andra funnit, att särskilt i vår tid med dess många sysslor även dessa statstjänare fylla en uppgift. Det räcker icke bara med förmännen, utan det måste också finnas lägre anställda. Därför har man förvandlat även på denna punkt den enskilda anställningen till en statsanställning omedelbart utan att avvakta några vittutseende omgestaltningar i verken. Men här återstå nu skrivbiträdena i domsagorna, och det synes ej finnas någon som helst möjlighet att få någon rätsida även på deras befogade krav.

Nu säges: må vara hänt, men då skola domhavandena själva betala, och, i den mån detta ej går för sig, få skrivbiträdena provisoriskt kvarstå i sina oeffterrätliga förhållanden. Men varför det? När de juridiskt bildade biträdena betalas av staten, varför skall icke staten bidra något jämväl till dessa sina ringaste tjänare? De behövas också sannerligen på kansliet för att dagligen vara till tjänst för den rättsökande allmänheten, medan de juridiskt bildade äro ute på tingsresor och förrättningar. För övrigt, även när det juridiska biträdet ej är hemma, behövas de icke rättsbildade också för att stå domhavanden och allmänheten bi med råd och dåd. Därtill kommer, att skrivbiträdena ha varaktig sysselsättning i domsagorna och därför äga anspråk på en fast anställnings förmåner, under det att de rättsbildade biträdena endast giva gästroller i domsagorna.

Kanske därför att skrivbiträdena äro så ringa och icke betyda något vid valen och icke ha inflytelserika relationer, kan man behandla dem på detta sätt, som nu skett. Om i stället dekreterats, att staten också skulle bidra något till de ringare biträdena, då hade reformen blivit effektiv och en hållpunkt vunnits, på vilken något försvarligt kunnat byggas. Nu säger man däremot till domhavandena: "Ni skola försöka sköta detta själva med egna inkomster, men staten skall bestå eder med en tvångströja för att ni skola

göra det." Vad är det för en tvångströja? Jo, man förmenar att härads-hövdingarna fått en höjning av expeditionslösen för någon tid sedan. Mycket bra, ropar man, det kan återkallas, ifall de icke vilja foga sig efter en ny ordning. Men man återkallar icke den höjda lösen för stadsdomarna och andra, den får vara kvar. Men här säger man: "Ni ha visserligen fått lösen under vissa förhållanden, men nu skola vi ha igenom i riksdagen ett förslag, utan att staten skall behöva betala pengar, och därför måste vi låta kostnaderna gå ut över häradshövdingarna, och ni få icke längre denna lösen utan att ikläda er dessa personliga upppoffringar, låt vara att de icke i den nu tillämnade omfattningen ligga i lösens natur."

För att riksdagens ledamöter bättre skola förstå situationen, må här åberopas, hur man inom Stockholms rådhusrätt har löst denna sak under alldeles liknande förhållanden — löst icke provisoriskt utan definitivt, och redan innan expeditionslösen indrogs till kommunen. Där voro skrivbiträdena anställda enskilt hos stadsnotarierna, numera kallade assessorerna, vilka uppbyro lösen för expeditionerna. Övergången till fast anställning för skrivbiträdena skedde helt enkelt på det sättet, att stadsfullmäktige på magistratens förslag tog sig en rationell funderare. Man hade att avgöra, vad egentligen assessorernas lösen skulle gå till. Det konstaterades då, att lösen icke är avsedd för att dessa enskilda biträden skola sitta och uppvakta allmänheten såsom amanuenser i frågor, där det icke behövs någon juridisk bildning. Därför bör Stockholms stad betala en mindre grundlön, vilken rimligen icke assessorerna skola utgiva. Sedan, när det gäller själva renskrivningen, skall denna, sade stadsfullmäktige, fortfarande ersättas av den inflytande lösen, men det skall upprättas en taxa, och den skall bestämmas av magistraten, så att biträdena icke få för litet betalt. Detta gick också gladeligen igenom såsom en definitiv ordning.

Beträffande semester, sjukhjälp och pension ansågos givetvis de enskilt anställda ej ha anspråk, att assessorerna skulle bekosta detta. Därför sade stadsfullmäktige: det få ni helt och hållet ur stadens kassa. Och det hela gick i lås. Sedan om några år drogos sportlerna in. Och då fingo dessa biträden i stället fast lön för hela sitt arbete. Förut var det som sagt uppdelat så, att grundlönen samt semester, sjukhjälp och pension kommo från kommunen och renskrivningsersättningen från assessorerna.

Det är klart, att skall denna sak ordnas rationellt och rättvist, bli effektiv och vara av något värde, bör den ordnas här på precis samma sätt. Det har icke alls skett. Man har nu i stället hittat på ett sammelsurium. I förra årets proposition anfördes, att "man i avvaktan på den förestående rätttegångsreformen icke velat företaga några mera genomgripande förändringar". Och längre fram stod det, att det gällde att "utan att föregripa frågan om organisationen av arbetet vid de allmänna underdomstolarna vid en rätttegångsreform, finna en anordning, som avlägsnade de värsta bristerna med avseende å de icke rättsbildade domsagobitradernas ställning".

I Stockholms rådhusrätt behövde vi icke avvakta detta dunkla fjärran, och det kunde ingen människa vara betjänt med, varken allmänheten, skrivbiträdena, assessorerna eller verket. Vi löste frågan som en fristående fråga, vilket den också är. Och den kan lösas fristående, om man bara vill, och om man vågar komma fram med öppna kort till riksdagen, hur den ligger till.

Häradshövding Borell påpekade i en motion förra året något, som man icke heller fäst uppmärksamheten på. Det har sagts här, att förslaget i alla fall ställt det bra i fråga om sjukhjälp och pension, särskilt för de äldre biträdena. Men Borell sade: "Det må emellertid icke förbises, att den redan nu till högre ålder komna personalen, för vilken pensionsfrågans ordnande har det mest aktuella intresset, icke erhåller nämnvärd hjälp, även om förslaget ifråga genomföres." Riktigheten härav är påfallande. Nu först skola småbelopp, företrädesvis av biträdena själva, inbetalas för varje år för erhållande av pension, och sedan få de, förmodar jag, i sinom tid en pension ur de inbetalade beloppen. Då kommer denna förträffliga lösning helt och hållet att utebli. Det föll icke Stockholms stad in att skämta så med de äldre biträdena. Stadsfullmäktige förklarade, att de äldre biträdena, som varit i enskild tjänst förut, hade i själva verket fyllt en statstjänst, och nu blev denna tjänst konfirmerad av fullmäktige genom att dessa biträden förvandlades till stadstjänstemän. Då är det också givet, att de skola få räkna sig till godo i pensionsavseende m. m. de år, som de varit anställda i denna kvasiprivata tjänst, som dock varit en stadens tjänst. Därför fingo dessa äldre biträden ögonblickligen, när de avgingo, full pension ur stadens kassa och icke dessa lumpna 5 å 10 kronor, eller vad det nu kan bli enligt det föreliggande förslaget.

Det nu framlagda förslaget strider sålunda mot den ordning, som i andra verk genomförts. Det är enligt min mening oriktigt planlagt från grunden och orättvist mot både domhavandena och skrivbiträdena. Det giver ingenting avsevärt åt biträdena på långliga tider, om det ens giver något, då såsom det blivit anmärkt förslaget i mycket bygger på arbetsgivarens goda vilja och således kan kringgås.

Någon förbättring i förslaget genom omedelbart beslut av denna riksdag synes således svårigen kunna äga rum. Men den syn, som ovan utvecklats på frågan, måste således tyvärr i varje fall leda till begäran om nytt förslag till nästa riksdag.

Vad som dock kan och bör ske nu, är att riksdagen beviljar provisoriskt anslag för att bereda regeringen tillfälle att med stöd av riksdagens eventuella föreskrifter bevilja pension åt sådana under lång tid anställda biträden, som nödgas lämna sina befattningar på grund av överårighet, sjukdom m. m. dylikt, innan en definitiv ordning eller ett antagligt provisorium kommit till stånd. Jag förstår väl, att ett sådant yrkande sannolikt avslås. Men

om världen styrdes patriarkaliskt med samvetsöm hänsyn till alla nödlidande existenser, så borde, så vilt jag förstår, ett sådant yrkande bifallas. ¹⁾

På grund av vad sålunda anförts hemställes, att riksdagen ville,

med avslag å propositionen nr 52 om icke rättsbildade domsagobiträdens avlöningsförhållanden och anställningsvillkor, besluta eller hos Kungl. Maj:t begära förslag till en annan ordning, byggd på ovan ifrågasatta grundsatser.

Stockholm den 4 februari 1927.

Carl Lindhagen.

¹⁾ Detta yrkande har utbrutits i särskild motion (187) som gått till bankoutskottet.